

שיעור מס' 12 הנעה ליצירה ו י צ י ר ת י ו ת

מטרות אופרטיביות:

- התלמידים יכירו בחשיבות פרויקט הגמר ככלי המודד את הידע העיוני והמעשי שרכשו לאורך לימודיהם במגמת התקשורת או הקולנוע.
- התלמידים ירכשו טכניקות להעצמת היצירות שלהם ויתמודדו עם הבעיות הצפויות בתהליך ההפקה.
- יישום החומר הנלמד דרך תרגול אישי וכיתתי.

מורים רבים מצביעים על הנעת התלמידים ליצירה כחלק הקשה ביותר בתהליך ההפקה הקולנועי. ישנם תלמידים שמתקשים לחשוב על רעיון לסרט גמר, ותלמידים נוספים שכבר מצאו רעיון כללי לסרט אך מתקשים לפתח אותו לכדי שלב היציאה לצילומים ו'נתקעים' בשלב כתיבת התסריט או גיבוש הצוות למען המטרה הנכספת.

באופן טבעי, יחולק מאמר זה לשני סוגי היצירה, עלילתי ותיעודי, כאשר כל אחד מהסוגים מציב אתגרים ייחודיים. אך עוד לפני כן, נציג כמה טיפים טכניים שיכולים לקדם את העשייה של התלמידים (והם יכולים להיות מיושמים בשני סוגי ההפקות).

אירוע פיצ'ינג – המושג פיצ'ינג שאול מהתעשייה הקולנועית בארץ ובעולם, ומשמעותו היא אירוע שבו מספר יוצרים צעירים מציגים בפני ועדה שמעוניינת להשקיע כסף בסרט, על הרעיון הכללי שלהם ליצירה. ליוצרים יש מספר דקות קצוב להציג את העלילה והקונספט של הסרט. לאחר שהיוצרים מסיימים את הצגתם, הועדה שואלת שאלות מהותיות וגם טכניות, ולכן היוצר צריך להיות מוכן ל'התקלות'. ניתן להציג לתלמידים דוגמא ל**אירוע פיצ'ינג**, כדי שיתרשמו מהאווירה ומהתוכן הרצוי.

מניסיונם של מורים רבים, מומלץ מאוד לקיים אירוע מסוג זה לכיתות י"ב בתחילת שנת הלימודים כתמריץ למציאת רעיון כללי לסרט הגמר. במסגרת הבית-ספרית רצוי לגייס לוועדה את ראש הישיבה, מנהל התיכון, יועצת, מחנך ורכז המגמה. ככל שהפורום יהיה רחב ונכבד יותר, כך התלמידים יחוו התרגשות בריאה שתגרום להם להתכונן בהתאם. מומלץ מאוד להקרין לתלמידים את הסרטון של התסריטאי **ערן ב. י.**, שלמעשה מסכם את כל מה שחשוב בהכנת פיצ'ינג נכון.

טבלת ציונים לפי משימות – תלמידים רבים אוהבים להגיע 'לגשר' ורק אז לחשוב כיצד לעבור אותו... אנחנו כמורים מנוסים יודעים שהפקה קולנועית שלא נוצרה בתהליך ממושך ומשמעותי, בדרך כלל לא מניבה פירות ראויים. לכן רצוי להבנות את תהליך יצירת סרט הגמר לשלבים מדוקדקים על מנת שהתלמידים לא יתמהמהו.

לעתים כאשר התלמידים מקבלים כבר בתחילת שנה דף מסודר שמפרט ממה יהיה מורכב ציון המגן שלהם, הם הופכים דרוכים ומשתדלים לעמוד במשימות. כל מורה יכול לחשב בעצמו ולפי ראות עיניו את האחוזים, אך ישנן שתי עצות כלליות שייגרמו לדף להיות בעל ערך ולא 'לפרוטוקול בלבד':

1. הדף עם שמו של התלמיד נשמר אצל המורה המעשי עצמו לאורך כל השנה. כך למשל באספות הורים ומורים המורה מוכן תמיד עם פירוט של ביצועי התלמידים השונים.
2. סעיף שמודיע לתלמידים כי במידה ואינם עומדים בסף מסוים של משימות, למורה יש את הזכות לנפות אותם מהמגמה (כמובן שרצוי לתאם מול הנהלת בית הספר כיצד ינוסח סעיף זה בדיוק).

דוגמא למבנה הטבלה:

אירוע	תאריך	אחוז מהמגן	ציון	חתימת המורה והתלמיד/ה
פרויקטון	כיתה י"א	10%		
פיצ'נג לסרט גמר י"ב	1.10	15%		
הגשת תסריט	1.11	10%		
שוטינג סקריפט וסטורי בורד	1.12	10%		
צפייה בחומרי גלם	1.1	15%		
צפייה בראפ-קאט	1.2	5%		
תיק הפקה סופי	15.3	20%		
צפייה בתוצר הסופי	1.4	15%		

גם במקרה זה, ככל שהטבלה תהיה מושקעת ורצינית מבחינה צורנית (לוגו בית ספר, חתימת המנהל בתחתית העמוד וכו'), כך התלמידים יתייחסו אליה ברצינות, והיא תהיה כלי עזר נהדר שילווה אותנו לאורך השנה.

לעשות קולנוע זה כיף! – בשל העומס הלימודי של כיתה י"ב, ישנם תלמידים שמתייחסים להפקת סרט הגמר כאל מעמסה טורדנית שהעיקר להיפטר ממנה. לכן, מעבר לשני הכלים שצוינו לעיל, חשוב לשתף את התלמידים בכיף ובסיפוק שמצויים בתהליך היצירה הקולנועית. מורים רבים נוהגים 'לשבור דיסטנס' כאשר הם יוצאים עם התלמידים

לתרגול מחוץ לכיתה, מורים אחרים מביאים כיבוד קל ומוסיקת רקע (הכל תלוי בשיתוף הפעולה של התלמידים ובמינון הנכון).

מומלץ להקרין לתלמידים ברגעי המשבר היצירתיים שלהם סרטונים של מאחורי הקלעים, שיראו להם עד כמה התהליך היצירתי הוא כיף ומספק. הסרטונים יכולים להיות גם מהפקות של סרטים מקצועיים בארץ ובעולם, וגם מהפקות של מגמות קולנוע אחרות (חשוב לשים לב ולצנזר תכנים לא הולמים, כי לעתים סרטונים אלו הם פירטיים מטעם התלמידים וללא אישור המורים). מעבר לחוויה המשחררת של צפייה בחומרים אלו, התלמידים גם זוכים להצצה אל מאחורי הקלעים של 'התעשייה' שהם בדרך כלל לא מכירים מקרוב.

- [מאחורי הקלעים של הסרט "ישמח חתני"](#)
- [מאחורי הקלעים של הסדרה "פאודה"](#)
- [אנדרדוס מאחורי הקלעים ופספוסים](#)

הנעה ליצירה – קולנוע עלילתי

הקושי של מציאת רעיון לסרט גמר נובע משני מקומות: "מה נעשה ואיך נעשה?" חשוב להדגיש שהקושי של התלמידים לא נובע מעצלנות, אלא מחששות אמתיים של התמודדות עם פרויקט שלראשונה מזה שתים-עשרה שנות לימוד דורש מהם ליזום ולהניע הפקה שכוללת עלויות כספיות, הירתמות של אנשים מחוץ למסגרת הכיתה והנבט תוצר שתהיה לו במה וחיפה כלל ארצית. מומלץ לאורך כל הדרך לגלות הבנה כלפי הקושי של התלמידים, לערוך שיחות אישיות על משמעות תהליך היצירה ועל התמודדות עם אתגרים.

מה נעשה?

ישנן מעט מאוד קבוצות שמגיעות לכיתה י"ב עם רעיון שלם ומוגמר ליצירה. לרוב אין רעיון בכלל, או שישנו קצה חוט שהתלמידים מתקשים לפתח אותו. במערך שיעור זה נציע שלוש אפשרויות שיעזרו לתלמידים למצוא את הרעיון לסרט שלהם, ולפתח אותו לכדי יצירה קולנועית. בכל הקשור לטכניקת כתיבת התסריט, המורים יכולים למצוא חומרים רבים וטובים באינטרנט.

1. פישוט סרט שהתלמידים מכירים ליסודותיו העלילתיים – טכניקה זו תגרום לתלמידים להבין שאפילו לסרטים ישראלים מצליחים או לסרטים הוליוודיים מושקעים מאוד, ישנו גרעין עלילתי פשוט (לעתים אף פשטני). המרה קלה של גרעין הרעיון והמוטיבציה של הדמויות, תוכל לגרום לנו לחשוב על סרט שידבר לתלמידים וההשראה מהסרט שאותו הם מעריצים תישמר.

לדוגמא, הסרט [האושפיזין](#) (גידי דר ושולי רנד, 2004) שניתן לשער שכל התלמידים ראו אותו מתישהו במסגרת הבית-ספרית או הפרטית (ואם לא, כדאי

להקרין להם את הסרט החשוב הזה). פישוט של הסרט יצביע על זוג חוזרים בתשובה שמנסים מצד אחד לשמור וליהנות מחג הסוכות ומצד שני לעמוד בניסיונות שהמציאות מזמנת להם. בשל היותם דתיים, בני הזוג מקפידים לעמוד בניסיונות (קושי כלכלי, הכנסת אורחים מפוקפקים, לא לכעוס) ובסופו של דבר מצליחים.

כעת, נשאל את התלמידים מתי הם רצו פעם ליהנות מאוד ממשוהו, אך עצם היותם שומרי מצוות הקשתה עליהם את המשימה? (היכוננו ל'שיעור חברה' בנושא :) ניתן להקרין לתלמידים עוד סרט עם אותו גרעין עלילתי, לדוגמא סרט הגמר של ישיבת נווה שמואל משנת תשע"ו [נגע בשמיים](#) . פישוט של הסרט הזה יראה כי בסופו של דבר מדובר בגיבור שרוצה ליהנות ממשוהו (במקרה זה ההנאה היא שלילית = סמים), אך צו דתי של הימנעות ממעשים כאלו, מגביל אותו. ההבדל בין **האושפיזין לבין נגע בשמיים** הוא הצלחת הגיבור לעומת כישלונו. אך הגרעין של העלילה זהה.

לסיכומו של שיעור זה ניתן להעלות עם התלמידים עוד סרטים שהם מכירים כגון **מהיר ועצבני, המשגיחים** ועוד, ולנסות לפשט ביחד איתם מהו הגרעין של העלילה והמוטיבציה של הדמויות, ולבסוף לשאול: האם ניתן לחשוב על רעיון עם גרעין זהה שיש ביכולתנו להפיק אותו?

2. טבלת הקונפליקט הקולנועי – שיטה זו אולי נראית בנאלית ומובנת מאליה, אבל עבודה מול התלמידים בדרך זו מפשטת את מה שנדרש מהם במחשבה על פיתוח רעיון לסרט. חשוב להדגיש שטבלה זו נועדה לשמש תלמידים שיש להם קצה חוט אבל הם מתקשים לפתח אותו לכדי עלילה סדורה. נציג לתלמידים את הטבלה הבאה:

מי הדמות שלי:	
מה היא רוצה? ולמה?	מה מונע ממנה?
1.	1.
	2.
	3.
מה הדמות עושה בסופו של דבר?	

דוגמא למילוי טבלה זו (מבוסס על הסרט [תו נכה](#) שהפיקו תלמידי ישיבת נווה שמואל תשע"ב):

מי הדמות שלי: בחור דתי, בעל לקות פיזית שבגללה הוא על כיסא גלגלים. בחור אינטליגנטי ממעמד בינוני-גבוה שיש לו אח תאום והוא בקשר מאוד טוב איתו.	
מה היא רוצה? ולמה?	מה מונע ממנה?
1. רוצה להתגייס לצה"ל למרות הנכות שלו. הוא רוצה להרגיש כמו כולם, ולא לחוש מוגבל בחייו בגלל עניין פיזי.	1. הצבא מתייחס אליו בזלזול
	2. הקנאה באחיו התאום מקשה עליו את ההתמודדות באופן כללי
	3. הנכות הפיזית עצמה מערימה עליו קשיים בהתנהלות היום-יומית
מה הדמות עושה בסופו של דבר? הוועדה הסופית מחליטה לא לקבל אותו לצה"ל והוא מביע תסכול, הוא מחליט לוותר על חלומו ולהמשיך בחייו.	

*עד כאן היה השלב הראשון של מילוי הטבלה. כעת נעתיק את אותה הטבלה, אך בכל סעיף נכתוב כיצד נציג זאת מבחינה קולנועית, שהרי בקולנוע – מה שלא רואים לא יודעים!

מי הדמות שלי: תיאור בוקר שגרתי של הבחור, הקושי להתלבש ולהתארגן, והצגת התא המשפחתי שלו. באותו בוקר האחים יוצאים לצו הראשון וישוחחו על מגבלתו הפיזית של האח הנכה.	
מה היא רוצה? ולמה?	מה מונע ממנה?
1. בשיחה בין האחים יביע האח את רצונו להתגייס לרמות הקושי. הוא ישלח מכתבים לבקשה מיוחדת, יגיע לוועדות וינסה להוכיח את עצמו.	1. מבטים מוזרים מפקידי צה"ל בצו הראשון, סצנה שבה מתייחסת אליו המאבחת בצורה משפילה.
	2. מריבה בין האחים סביב התנהלותו של האח הנכה.
	3. קושי לעלות במדרגות, הדגשת התלות באחיו.
מה הדמות עושה בסופו של דבר? הוועדה הסופית מחליטה לא לקבל אותו, ובשיחה עם אחיו הוא מביע את תסכולו הגדול מהמערכת ומוותר על המשך הניסיונות.	

- למעשה כאשר הטבלאות יהיו מלאות, יש לנו מסגרת התחלתית שממנה אפשר לכתוב את התסריט. הבניה שכזו תעזור לתלמידים לראות בעיני רוחם את התוצר

המוגמר, ותחדד להם את הצורך להציג לעיני הצופה את הסיפור דרך פעולות והתרחשויות שייראו על המסך.

3. **אדפטציה** – הסיבות להחליט לתרגם סיפור קצר ליצירה קולנועית יכולות להיות או מתוך חיבור מאוד גדול לסיפור, או מתוך משבר יצירה מתמשך. האפשרות של אדפטציה איננה "הנחה". להיפך, היא לגיטימית ומציבה אתגרים מסוג שונה וייחודי.

ראשית, כדאי להסביר לתלמידים מהי אדפטציה ולהציג להם דוגמאות:

- **יגון** היא אדפטציה לסיפור הנודע בשם זה מאת אנטון צ'כוב. תלמידי החמ"ד לומדים את הסיפור הזה בכיתות ט', וסביר להניח שאם המורה יזכיר אותו בקצרה בכיתה הם ייזכרו בעלילה באופן כללי. ניתן גם להקדיש שיעור לקריאת הסיפור, ולאחר מכן לצפות בסרט הקצר.

מה שמיוחד באדפטציה זו, היא החריגה מהנוף ההיסטורי, מהמקצוע של הדמות הראשית ומהסיום. חופש היצירה האמנותי מאפשר לנו לעשות זאת! דווקא אותם שינויים הם אלו שגורמים לאדפטציה להיות מעניינת ובעלת קול אישי. ניתן למצוא ברשת עוד דוגמאות לאדפטציות של סיפורי צ'כוב שאת רובם למדו התלמידים.

- **לשבור את החזיר** היא אדפטציה לסיפור בשם זה מאת אתגר קרת. הסיפור כה קצר והטקסט שלו נמצא באינטרנט במלואו, כך שרצוי מאוד לקרוא אותו עם תלמידי הכיתה. ישנן עשרות אדפטציות לסיפור זה ומהן ניתן לסביר לתלמידים איך כל יוצר מתרגם את הסיפור לעולם האישי שלו.

סיפוריו של אתגר קרת ניחנים בקיצור, בשפה פשוטה ובמקוריות. מומלץ לחשוב על שניים-שלושה סיפורים של סופר זה ולהמליץ עליהם ככיוונים לאדפטציות (ניתן אפילו לעשות זאת כתרגיל כיתתי – תסריט בעקבות סיפור).

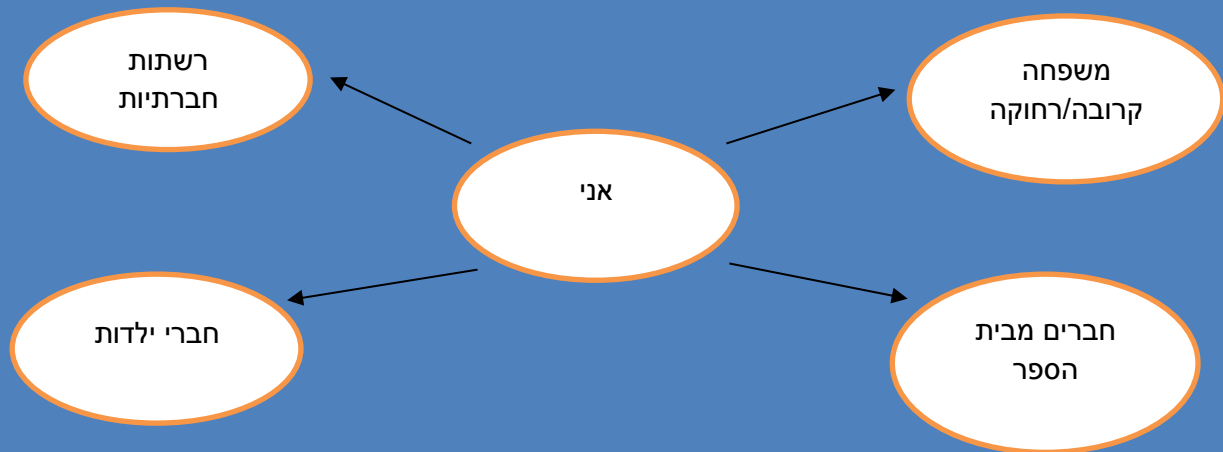
חשוב להדגיש לתלמידים שברגע שהם החליטו לעשות אדפטציה, עליהם לנמק את הבחירה דווקא בסיפור שאותו הם בחרו, ולהסביר מהי המקוריות והאמירה האישית שהם הוסיפו ליצירה.

כמובן שהקרדיט לסופר ולהוצאה חייבים להינתן בצורה מודגשת בכתוביות של פתיחת או סיום הסרט.

הנעה ליצירה – קולנוע תיעודי

השוני הגדול שבין הנעה ליצירה עלילתית ותיעודית, הוא שעלילת סרט תיעודי לא מומצאת, ובעוד ההנעה ליצירה העלילתית תלויה בהפריית הדמיון, בהנעה ליצירה תיעודית התלמידים צריכים להביא לסרט את המציאות. הקושי הוא כפול משום שגם אם יימצא נושא ראוי לסרט, התלמידים מתביישים לפנות "ולהטריד" אנשים.

תרגיל מעגלים חברתיים – בתרגיל זה נבקש מכל תלמיד לשרטט את האיור הבא ולמלא כל עיגול בלפחות חמש דמויות שהוא מכיר, ויכול לפנות אליהם מסיבה כלשהי מבלי להתבייש:

תפקידו של תרגיל זה הוא להוכיח לתלמידים שהם מכירים עשרות בני אדם, ולא מעט מהם ישמחו לעזור להם מסיבה כלשהי.

האתגר הבא הוא להוכיח לתלמידים שלכל אדם יש סיפור. אפשר להקרין לתלמידים כדוגמא את הסרט [התחלה חדשה](#) שהפיקו תלמידות מגמת הקולנוע שחר חדש שבאולפנת אילת השחר. הסרט הוא דוגמא נפלאה לאופן שבו סיפור אישי-משפחתי של אחד התלמידים יכול להפוך לסרט יצירתי ומרגש.

עוד אפשרויות למצוא דמויות לסרטים:

פנייה לעמותות – בכל עיר ישנו ארגון מסוים שפעילים בו אנשים שישמחו לספר את הסיפור שלהם (נכי צה"ל, ניצולי שואה ועוד). המורה יכול לפנות לאיש קשר מטעם העמותה ולתווך בין העמותה לתלמידים. חשוב מאוד להזהיר את התלמידים שלא יעשו סרטי Talking Heads, אלא למצוא דמויות שניתן לספר את הסיפור שלהן דרך סיטואציות תיעודיות.